

Publicat el 28-7-2002 a "Levante - EMV".

"Hay voces que claman por la "limpieza" de nuestros bosques. Se comprende la buena intención, pero también se pone en evidencia la falta de conocimientos; "limpiar" completamente nuestros "bosques" de pinos sería un trabajo titánico, inútil, antiestético, y contraproducente. Por todo ello asombra que tan peregrina idea cuente con adeptos entre ciertos sectores de prácticos forestales que - sin éxito, por supuesto- practican el procedimiento con entusiasmo digno de mejor causa". (Ramón Folch i Guillén. "El incendio forestal, fenómeno biológico" en "Los incendios forestales" Diputación Provincial de Barcelona. Barcelona. 1976). "Desde el punto de vista ecológico, las actuaciones han de apuntar no tanto al aclareo de la maquia como a la eliminación sistemática de las causas de incendio.(...) La teoría de que es mejor aclarar la maquia no concuerda con los conocimientos actuales acerca de la biología de las formaciones arborescentes naturales y de los estadios evolutivos de la vegetación." (R. Tomaselli. "Degradación de la maquia mediterránea" en "Bosque y maquia mediterráneos". Editorial Serbal-Unesco. Barcelona. 1982).

L'estiu i el foc (II)

Carles Arnal *

La setmana passada, en aquest mateix espai, defensava que la política actual de prevenció d'incendis centrada en la mal anomenada "silvicultura preventiva", que consisteix en la proliferació de pistes forestals, de falsos "tallafocs" i d'errònies "neteges" de vegetació, és una via equivocada que no evita els incendis i que té greus impactes ecològics. Justificaré ara aquestes afirmacions.

Les àrees "netejaes" de sotabosc permeten una major penetració de la llum solar i del vent al bosc, generant així un ambient més sec a l'interior de la massa forestal. En les zones de vegetació densa, amb tots els estrats del bosc natural, incloent els arbusts i les lianes, es genera un ambient més ombrívol i humit, per la transpiració vegetal i per què no entren tant la llum i el vent. El resultat és que hi ha més humitat i una temperatura menor que a l'exterior del bosc. Açò, unit a les dificultats que la vegetació posa a la circulació de l'aire, crea un situació de menor inflamabilitat que si s'elimina gran part de la vegetació.

Per altra banda, al poc de temps de fer la "neteja", creixen espontàniament plantes herbàcies que a l'estiu estan totalment seques i constitueixen un material extremadament combustible, molt més que els arbusts de les etapes adultes del bosc. A més, les "neteges" generen gran quantitat de matèria vegetal morta. De vegades es pretén retirar les branques grans, després d'apilar-les formant munts; però es pot comprovar que, en moltes ocasions, aquests munts de llenya seca, molt inflamables, romanen mesos i mesos constituint veritables "pires" situades sota els arbres.

Finalment, al cap d'uns mesos, germinaran també nous arbusts; però en les condicions de major penetració de llum que s'han generat en efectuar les "neteges", tenen més probabilitats d'anar endavant els arbusts anomenats *heliòfils*, és a dir, que toleren o fins i tot necessiten la llum

per germinar i créixer, a diferència d'altres espècies més *ombrofil·les*, pròpies del bosc madur, algunes de les quals toleren mal la llum. Els arbusts amants de la llum, com ara les argelagues o el romaní, són més secs i inflamables, a banda de no rebrotar, en general, després del foc i de contribuir menys a les funcions ecològiques del bosc. Amb les "neteges" s'impedeix que la vegetació avanci en la seua evolució natural cap a les etapes més madures del bosc, les quals, a més de ser més valuoses ecològicament, són menys inflamables i més estables davant el foc, en el sentit que poden rebrotar bé i, per tant, recuperar el bosc en un període més curt. Amb aquestes actuacions reiterades mai podrem sortir del cercle viciós: "degradació de la vegetació-més inflamabilitat-incendis-més degradació".

L'apertura de pistes i de "tallafocs" té també els mateixos impactes que les "neteges" en el sentit de desprotegir el sòl i generar condicions de major degradació i inflamabilitat; però agreujats per què l'eliminació de la vegetació és total. Si, com és habitual, s'empren màquines per a fer els treballs (com també passa amb algunes "neteges" més dràstiques) s'afegeixen danys majors al sòl fèrtil i s'incrementa molt el risc erosiu. A més, els impactes paisatgístics són enormes. Pel que fa al pretés efecte de "tallar" els focs amb aquestes intervencions, rara vegada s'acompleix. Hi ha molts casos d'incendis que han creuat pistes, "tallafocs", fins i tot carreteres i discontinuïtats majors.

Però parar un foc no és evitar-lo. Ni "neteges", ni pistes, ni "tallafocs" els eviten, sinó que generen, com hem dit, condicions de major inflamabilitat. Les pistes, a més, incrementen el risc d'incendi així com d'altres formes de degradació. Bona part dels incendis provocats, o deguts a accidents i negligències, s'inicien a la vora de camins i pistes o en indrets on arriba una considerable quantitat de gent, en vehicle, dintre d'àrees forestals. La penetració en vehicle de motor a la muntanya genera contaminació, abandonament incontrolat de residus, soroll i danys directes i indirectes a la vegetació, la fauna i el sòl. Precisament el que s'ha de fer, tant per previndre incendis com per evitar altres impactes, és limitar la circulació en moltes zones de bosc.

Les mesures de "selvicultura preventiva" s'haurien de descartar de manera general i restringir-les, en tot cas, a llocs molt localitzats. La veritable prevenció d'incendis s'hauria d'adreçar, justament, a impedir els focs provocats de manera voluntària o involuntària pels humans, que originen la major part dels incendis.

L'autèntica prevenció implica mesures de vigilància, amb més mitjans i més completa que l'actual. S'han d'augmentar els efectius humans mòbils dedicats a les tasques de vigilància i dissuasió i ampliar els períodes d'actuació. S'han de complementar amb efectius aeris, i amb bases fixes, dotades de càmares infra-rojes, al menys en llocs especialment sensibles, inaccessibles o valuosos. Precisament ara s'han denunciat retalls en els efectius destinats a aquestes activitats i queden zones mal controlades que s'han de cobrir amb la loable actuació del voluntariat. Hi ha ocasions en què s'abandona la vigilància en els punts fixos d'observació quan es presenta una tronada, situació que genera un elevat risc d'incendi.

Calen també més i millors mesures dissuasives, tot incloent una més eficaç publicació de la normativa i les sancions existents. Calen mesures de regulació d'úsos més estrictes, i millor supervisades, en relació amb l'ús del foc a la muntanya i les actuacions de risc. A mitjà i llarg termini, també calen mesures molt més decidides d'educació ambiental, fent un esforç més gran en campanyes educatives i divulgatives, que no es limiten simplement a uns pocs lemes o unes orientacions vagues.

Calen mesures d'ordenació territorial adreçades a preservar les zones de bosc més destacades i evitar l'incidència d'activitats perilloses. L'estricta protecció de les zones forestals més valuoses ha d'incloure ajuts econòmics als propietaris i als ajuntaments, així com l'estímul d'activitats regulades i compatibles amb la preservació, que puguin generar recursos econòmics. Així la protecció de la natura deixarà de concebir-se com un càstig i la gent que viu a la muntanya podrà sentir-se més implicada en la defensa dels valors naturals, si percebeix que la conservació pot comportar també beneficis per a ells.

és en totes aquestes coses en que s'hauria d'invertir la major part dels esforços i dels recursos econòmics disponibles per a la prevenció. Per altra banda, les actuacions esmentades no tenen impactes indesitjables, generen molts llocs de treball i són beneficioses i útils per la protecció del medi ambient en relació a d'altres impactes, a més dels incendis.

* Doctor en Biologia i membre d'Acció Ecologista-Agró

Fitxer baixat de <http://www.terracritica.org>